

Inventering av dyngbaggar på Tåkerns strandängar 2004

År 2004 genomförde Calluna AB en inventering av dyngbaggar på Tåkerns strandängar. Inventeringen finansierades av Tåkernfonden WWF. Målsättningen var dels att få kännedom om vilka spillningslevande bladhorningar som förekommer på Tåkerns betade strandängar, dels att urskilja lokaler med särskilt värdefulla kvaliteter för en rik dyngbaggefauna. I uppdraget ingick också att ge kompletterande skötselråd utifrån resultatet från de olika lokalerna samt att ge en presentation av de påträffade arterna.

Metoden som användes var flotationsmetoden (Naturvårdsverkets Handbok för miljöövervakning – Spillningslevande bladhorningar (Version 1:1 2003-04-04)). Nomenklatur och katalognummer följer Naturhistoriska riksmuseets Catalogus Coleopterorum Sueciae (2003-10-17). De svenska artnamnen följer Forshage (2000).

De lokaler som inventerades var Sjötuna, Glänås, Väversunda, Svanagården och Svälänge.

På Tåkerns strandängar påträffades sammanlagt 18 spillningslevande bladhorningar. Detta får anses vara en ganska bra siffra. Artantalet på de olika lokalerna däremot var ganska lågt. Inga rödlistade arter påträffades.

Den artrikaste lokalen var Sjötuna där tretton arter påträffades. I Glänås, Svälänge och Väversunda påträffades tolv arter och i Svanagården tio arter.

De flesta av arterna som påträffades på Tåkerns strandängar är triviala och förekommer på de flesta typer av betesmarker. De flesta hittas i spillning från våra vanliga tamdjur och i en del fall även viltspillning.

Störst förutsättningar att hysa en värdefull dyngbaggefauna har Svälänge och Glänås. De är stora och vidöppna med torrare partier. Sjötuna har också stora, öppna ytor men är fuktigare och dessutom mindre solexponerat eftersom skogen skymmer instrålningen från söder. I Väversunda och Svanagården finns bara mindre, välhävade ytor där förutsättningar finns för en intressant dyngbaggefauna. På dessa små ytor är dock mikroklimatet gynnsamt för dyngbaggar med hög solinstrålning och torrare partier.

Fyra av de påträffade arterna är värda att beskriva närmare: sandtordyvel, fälttordyvel, smådyngbagge och bräm dyngbagge.

Sandtordyvel (*Geotrupes spiniger*) är en i södra Sverige vanlig art som i Östergötland befinner sig på nordgränsen av sitt utbredningsområde. Arten är

Adress:
CALLUNA AB
Ekologiska kunskapsgruppen
Linköpings slott
582 28 Linköping

Telefon:
013-12 25 75

Fax:
013-12 65 95

E-post: info@calluna.se
Nätadress: www.calluna.se
Postgiro 638 59 58-1
Bankgiro 5969-0826
Org. nr. 556575-0675

värmegynnad och främst knuten till öppna sandmarker. Ett exemplar av arten påträffades vid Svanagården.

Fälttordyvel (*Geotrupes stercorarius*) påträffas i hela landet, oftast på öppna marker. Arten har minskat i stora delar av sitt utbredningsområde, dock ej tydligt i Östergötland. Fälttordyveln påträffades i alla lokaler utom Svanagården.

Smådyngbagge (*Aphodius pusillus*) är en liten, mörk försommarart som främst påträffas i öppna landskap. Denna art har minskat på senare år och det beror troligen på att den har dålig spridningsförmåga. I denna inventering påträffades arten i Svanagården och Väversunda.

Brämadyngbagge (*Aphodius sphaelatus*) är en art som oftast påträffas i småbrutna landskap. Denna art har minskat i Danmark, helt försvunnit från Finland och har även i Sverige minskat på senare år. I den här inventeringen påträffades ett exemplar vardera i Glänås och Svälänge.

Tre arter är fortfarande vanliga i öppna marker i nästan hela landet men har visat en svagt vikande tendens: Större dyngbagge (*Aphodius fossor*) och rödvingad dyngbagge (*Aphodius fimetarius*). Fläckig dyngbagge (*Aphodius distinctus*) är mycket vanlig i södra Sverige men redan i höjd med Östergötland börjar arten bli ovanligare. Norr om Östergötland har arten minskat något.

En art har vare sig minskat eller ökat på senare år: Skogstordyveln (*Geotrupes stercorosus*) som är den vanligaste tordyveln i Sverige och den art som kan ses krypande på skogstigar.

Tre arter som främst förekommer i öppna betesmarker har möjligen ökat i Sverige de senaste åren: Rödspetsad dyngbagge (*Aphodius haemorrhoidalis*), vårdyngbagge (*Aphodius prodromus*) och mattsvart dyngbagge (*Aphodius ater*).

Hela sju av arterna som påträffades på Tåkerns strandängar har ökat i Sverige de senaste åren. Två av dessa, aftondyngbagge (*Aphodius rufipes*) och rostbrun dyngbagge (*Aphodius scybalarius*) är främst knutna till öppna marker. De övriga har förmodligen gynnats av att betetrycket i svenska marker har minskat och buskar och träd har tillåtits breda ut sig. Detta gäller plattad dyngbagge (*Aphodius depressus*), hästdyngbagge (*Aphodius equestris*) och späd skogsdyngbagge (*Aphodius uliginosus*). Även höstdyngbagge (*Aphodius paykulli*) har ökat på senare år men till skillnad från de andra är den sällsynt. Nordlig dyngbagge (*Aphodius borealis*) är en skogsart som har ökat på senare år. I södra Sverige hittas den påfallande ofta i särskilt fina betesmarker.

Arternas ekologi och status de senaste decennierna baserar sig på stor del på Forshage (2003).

Adress:
CALLUNA AB
Ekologiska kunskapsgruppen
Linköpings slott
582 28 Linköping

Telefon:
013-12 25 75

Fax:
013-12 65 95

E-post: info@calluna.se
Nätadress: www.calluna.se
Postgiro 638 59 58-1
Bankgiro 5969-0826
Org. nr. 556575-0675

Många dyngbaggearter trivs bäst på varma, sandiga betesmarker. Denna typ av marker har blivit ovanligare på senare år. I Sverige förekommer 67 spillningslevande bladhorningar varav 29 arter är rödlistade. De flesta av dessa är knutna till varma, sandiga betesmarker.

Ett generellt skötselråd för Tåkerns strandängar med utgångspunkt från denna inventerings resultat skulle bli fortsatt bete, gärna med hårdare betestryck. Förutsättningarna för exklusiva arter knutna till sandiga betesmarker är förmodligen små på Tåkerns strandängar. Om det ändå finns en önskan att gynna dessa arter bör bete främst intensifieras i de sydvästra delarna, alltså i närheten av torrbackarna kring Heda där det finns en mycket värdefull dyngbaggefauna.

Referenser

Forshage, M. 2000: *Svenska namn på inhemska bladhorninga*. Entomologisk Tidskrift 121:99-118

Forshage, M. 2003: *Förändringar i dyngbaggefaunan. Tendenser i abundans och utbredning hos dynglevande bladhorningar och deras släktingari Sverige sådana de avspeglas i samlingar och litteraturen*. SLU, Institutionen för entomologi, Uppsala. Examensarbete 2003:2.

Naturhistoriska Riksmuséet: *Catalogus Coleopterorum Sueciae*.
www2.nrm.se/en/catalogus.html

Naturvårdsverket: *Handbok för miljöövervakning*.
www.naturvardsverket.se/dokument/mo/hbmo/del3/landskap/bladhorningar.pdf

Författare: Håkan Andersson, Calluna AB

Adress:
CALLUNA AB
Ekologiska kunskapsgruppen
Linköpings slott
582 28 Linköping

Telefon:
013-12 25 75

Fax:
013-12 65 95

E-post: info@calluna.se
Nätadress: www.calluna.se
Postgiro 638 59 58-1
Bankgiro 5969-0826
Org. nr. 556575-0675